

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК СКЛАДОВА КРУГООБОРОТУ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ

КАМІНСЬКА Т. Г.

УДК 657.421.1:658.152

Камінська Т. Г. Інтелектуальний капітал як складова кругообороту капіталу підприємства в обліку і звітності

Стаття присвячена дослідженню інтелектуального капіталу як об'єкта обліку і звітності. Також автор розглядає місце інтелектуального капіталу в загальному кругообороті капіталу. У статті наведено критичний огляд поглядів вітчизняних і зарубіжних учених у галузі економіки та обліку на інтелектуальний капітал, питання оцінки його значення в організації та відображення в обліку і звітності. Автором виділено різні елементи інтелектуального капіталу та визначено можливості їх відображення в обліку. Відмічено зростання його значення при оцінці підприємств у цілому в контексті розгортання глобалізаційних процесів. Розглянуто також звіти про інтелектуальний капітал, які публікуються найбільшими європейськими та американськими компаніями, дана їх характеристика. Проведено аналіз нагромадження, розвитку та використання інтелектуального капіталу в Україні. На основі наведених даних автор робить висновок про недостатній рівень його нагромадження і використання українськими підприємствами.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, бухгалтерський облік, фінансова звітність, кругооборот капіталу.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 14.

Камінська Тетяна Григорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна)

E-mail: ktg8@yandex.ru

УДК 657.421.1:658.152

UDC 657.421.1:658.152

Каминская Т. Г. Интеллектуальный капитал как составляющая кругооборота капитала предприятия в учете и отчетности

Статья посвящена исследованию интеллектуального капитала как объекта учета и отчетности. Также автор рассматривает место интеллектуального капитала в общем кругообороте капитала. В статье приведен критический обзор взглядов отечественных и зарубежных ученых в области экономики и учета на интеллектуальный капитал, вопросы оценки его значения в организации и отражения в учете и отчетности. Автором выделены различные элементы интеллектуального капитала и определены возможности их отражения в учете. Отмечен рост его значения при оценке предприятий в целом в контексте развертывания глобализационных процессов. Рассмотрены также отчеты об интеллектуальном капитале, публикуемые крупнейшими европейскими и американскими компаниями, дана их характеристика. Проведен анализ накопления, развития и использования интеллектуального капитала в Украине. На основе приведенных данных автор делает вывод о недостаточном уровне его накопления и использования украинскими предприятиями.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, кругооборот капитала.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Библ.:** 14.

Каминская Татьяна Григорьевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры бухгалтерского учета и аудита, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (ул. Героев Оборони, 15, Киев, 03041, Украина)

E-mail: ktg8@yandex.ru

Kaminskaya T. G. Intellectual Capital as a Component of the Capital Circulation in Accounting

The article studies intellectual capital as an object of accounting. It considers the place of intellectual capital in the general capital circulation. It provides a critical overview of opinions of domestic and foreign scientists in the field of economy and accounting on intellectual capital, issues of assessment of its significance in an organisation and reflection in accounting. It marks out different elements of intellectual capital and identifies possibilities of their reflection in accounting. It notes the growth of its importance when assessing companies in general in the context of development of globalisation processes. It also considers reports on intellectual capital published by major European and American companies and provides their characteristics. It conducts analysis of accumulation, development and use of intellectual capital in Ukraine. It makes a conclusion about the insufficient level of its accumulation and use by Ukrainian companies.

Key words: intellectual capital, accounting, capital circulation.

Pic.: 3. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 14.

Kaminskaya Tatyana G. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Accounting and Auditing, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (vul. Geroyiv Oborony, 15, Kyiv, 03041, Ukraine)

E-mail: ktg8@yandex.ru

Розгортання глобалізації, удосконалення інформаційних технологій, перетворення інформації на важливий фактор виробництва, утвердження нових форм бізнесу є факторами впливу, які вимагають нового бачення кругообороту капіталу та дають можливість значно розширити його розуміння. В еру нової економіки конкурентоздатність підприємства все більше залежить не від контрольованих ним фінансових і матеріальних ресурсів, а від результату використання інтелектуального капіталу, що має певні особливості у своєму кругообороті. Із усе більшою інформатизацією суспільства, як зазначають Е. С. Хендріксен і М. Ф. Ван Бреда [7, с. 395], величина вкладеного капіталу все менше впливає на ринкову ціну фірми, із чим важко не по-

годитися. У ринковому середовищі за таких умов товарами стають результати інтелектуальної праці, що привело до появи та використання понять «нематеріальні активи», «інтелектуальна власність», «інтелектуальний капітал», «людський капітал». Досить часто доводиться зустрічати багатоваріантність їх трактування, що викликає труднощі при проведенні досліджень та побудові загальнотеоретичного підходу.

Дослідниками використовуються поняття «інтелектуальний капітал», «нематеріальні активи», які в загальному розумінні в оціночній термінології, в управлінській діяльності, у бухгалтерському обліку мають неоднозначне трактування. Залишаються невирішеними питання їх розмежування в бухгалтерському обліку,

зважаючи на сферу застосування та різноплановість цих категорій. Оцінювачі та управлінці, зазвичай, розуміють сутність нематеріальних активів набагато ширше, ніж бухгалтери.

Проблемі дослідження теоретичних основ бухгалтерського обліку інтелектуального капіталу в умовах глобалізації присвячені дослідження Ф. Ф. Бутинця, М. П. Войнаренка, С. Ф. Голова, М. С. Пушкаря, Я. В. Соколова, В. Ф. Палія та інших. Ю. Ішікава, ґрунтуючись на теорії К. Маркса, дослідив зміни у кругообороті капіталу в ХХ ст. На його думку, спостерігається перехід від індустріального до фінансового та інвестиційного капіталізму, що, у свою чергу, зумовило перехід від парадигми обліку продуктивного капіталу до парадигми позикового або фіктивного капіталу і, виходячи з цього, він виокремлює кругообіг реального і фіктивного капіталу [2, с. 406].

С. Ф. Голова розширив схему Ю. Ішікави, у якій розкрив перетворення фінансового капіталу в інтелектуальний. Також він показав механізм нагромадження інтелектуального капіталу. Відповідно до його моделі інтелектуальний капітал нагромаджується через екстерналізацію та інтерналізацію знань.

З точки зору бухгалтерського обліку, інтелектуальний капітал включає нематеріальні активи, що відображені на балансі підприємства (інтелектуальна власність), та знання, які не відображені в обліку – знання працівників, їх вміння, організаційна культура тощо [2, с. 407].

О. Б. Бутнік-Сіверський розглядає інтелектуальний капітал як економічну категорію з позиції авансованої інтелектуальної вартості, що в процесі свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової вартості. Таке трактування інтелектуального капіталу може бути визначене як соціально-економічне. Власний інтелектуальний капітал може бути на балансі суб'єкта господарювання, наприклад, у формі капітальних інвестицій, тобто на стадії створення (розробки) нематеріальних активів, а також у вигляді нематеріальних активів, які залежно від виду мають відповідний термін знаходження згідно із законодавством України про охорону інтелектуальної власності [1, с. 7].

Метою статті є дослідження особливостей в кругообороті інтелектуального капіталу та його відображення в бухгалтерському обліку та звітності.

З аналізу останніх досліджень і публікацій бачимо, що нині існує два близькі за своїм змістом поняття: інтелектуальна власність та інтелектуальний капітал. Поняття інтелектуальної власності в тому вигляді, як воно сформульоване в Угоді про створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), дуже широке [6]. Воно включає всі права, що відносяться до літературних, художніх і наукових творів, виконавської діяльності артистів, звукозапису, радіо-і телевізійних передач, винаходів у всіх галузях людської діяльності, наукових відкриттів, промислових зразків, товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань і комерційних позначень, захист від недобросовісної конкуренції, а також всі інші права, що стосуються ін-

телектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах. При такому розумінні до інтелектуальної власності відносяться не тільки майнові права, але також моральні права, у тому числі право на цілісність твору, право на ім'я і т. д. Ці права зовсім не обов'язково приносять дохід. Тому їх не можна відносити до інтелектуального капіталу.

Наступний етап уточнень стосується окремих видів інтелектуальної власності. Найістотніші з них стосуються різного розуміння ноу-хау в концепціях інтелектуальної власності та інтелектуального капіталу, а також співвідношення понять «товарний знак» і «бренд».

З точки зору бізнесу прийнято розрізняти три види ноу-хау: 1) невіддільні від конкретної фізичної особи (працівника); 2) невіддільні від фірми; 3) віддільні в загальному випадку від фізичної особи і від фірми. Правовий захист поширюється тільки на ноу-хау третього типу. Тільки такі ноу-хау можна вважати активами фірми в повному розумінні слова. Однак менеджмент у своїх діях повинен враховувати існування ноу-хау всіх трьох типів.

Бренд – це комерційний еквівалент репутації. Саме репутація, а не товарний знак становить обов'язковий елемент, присутній у всіх варіантах вживання терміну «бренд». Цей термін широко використовується фахівцями з реклами, менеджменту та професійними оцінювачами. При цьому під «брендом» вони можуть розуміти й назву добре відомої фірми, і назву популярного товару, і загальновідомий товарний знак. Однак наявність товарного знаку не є обов'язковим. Тому пов'язувати бренд з товарним знаком не зовсім правильно. Крім того, на відміну від товарного знаку термін «бренд» не має легального визначення. Однак управління інтелектуальним капіталом передбачає виявлення та оцінку саме брендів, а не товарних знаків.

Настільки ж непростим є і співвідношення між поняттями «інтелектуальний капітал» і «нематеріальні активи», якщо розуміти нематеріальні активи в точному бухгалтерському сенсі. Під «нематеріальними активами» прийнято розуміти будь-які довгострокові активи, не пов'язані безпосередньо з будь-яким відчутним об'єктом (реччю). Довгий час до нематеріальних активів відносили будь-які активи, для яких не знайшлося місця серед інших «нормальних» активів. Тому склад нематеріальних активів дуже неоднорідний. Найвідоміший з них – *goodwill* – виходить як різниця між ціною покупки компанії та вартістю її чистих активів, тобто по суті являє собою бухгалтерську фікцію, не пов'язану ні з одним конкретним об'єктом, крім компанії в цілому. Те ж відноситься до *going concern*, хоча цей актив виникає зовсім іншим способом. Такі активи називаються неідентифіковані, або активами типу гудвіл. По суті ж це бухгалтерські фікції. Крім того, до нематеріальних активів відноситься безліч ідентифікованих активів (*identified assets*), тобто пов'язуються з конкретним нематеріальним об'єктом (винаходом, товарним знаком і т. д.), з поліпшенням орендованої нерухомості, договором і т. п. Підставою для обліку будь-якого такого активу на балансі зазвичай є наявність витрат на його придбання

або створення. Інакше кажучи, на балансі відображаються не активи як такі, а пов'язані з їх придбанням бухгалтерські операції.

Права інтелектуальної власності становлять тільки частину ідентифікованих нематеріальних активів. Це найбільш значна частина таких активів, але далеко не всі. При цьому значна частина прав інтелектуальної власності, що належать фірмі, на її балансі не відбивається, оскільки їх виникнення не було пов'язано з якимись бухгалтерськими операціями.

Таким чином, до складу нематеріальних активів можуть входити активи, які взагалі не відносяться до інтелектуального капіталу, а багато компонентів інтелектуального капіталу не входять до складу нематеріальних активів, якщо розуміти нематеріальні активи в бухгалтерському сенсі. Принципово не можуть входити до складу нематеріальних активів такі компоненти інтелектуального капіталу, які не належать фірмі, у тому числі людський капітал та частина ринкового капіталу. Крім того, у складі нематеріальних активів фірми зазвичай не враховуються належні їй авторські та суміжні права (*copyright and neighboring rights*), хоча в принципі вони можуть враховуватися. Практика показує, що багато фірм не прагнуть відобразити такі активи у своєму балансі, хоча прагнуть продемонструвати їх потенційним інвесторам. У результаті виникає величезний розрив між балансовою вартістю фірми та її ринковою капіталізацією. У випадку з компанією «Microsoft» цей розрив доходив в 1999 р. до двох порядків (100 разів). Приблизно те ж спостерігається у багатьох Internet-фірмах. З цієї точки зору прагнення до більш точного відображення нематеріальних активів у балансі є суперечливим [14].

Зі сказаного можна зробити висновок, що варто переглянути питання бухгалтерського обліку інтелектуального капіталу. Тут ми маємо справу з фундаментальними протиріччями між принципами бухгалтерського обліку та властивостями економіки знань (або алгебраїчними властивостями самих знань). Бухгалтерія заснована на принципах звичайної арифметики. Якщо десь прибуло, стільки ж повинно убути в іншому місці. Знання підкоряються зовсім іншим алгебраїчним правилам (*non-rivalrousness*), у них відсутня властивість рідкості [13]. На цю властивість звертали увагу ще три нобелівські лауреати [3; 4; 8]. У літературі по інтелектуальному капіталу це залишилося непоміченим. Зазначені суперечності можна згладити, але не можна подолати. Більше того, є підстави вважати, що можливості по згладжуванню протиріч майже вичерпані, тобто міжнародні стандарти фінансового обліку в цьому відношенні близькі до досконалості. При цьому бухгалтерська інформація залишається одним із найважливіших джерел інформації, використовуваних при оцінці бізнесу та прийнятті рішень про інвестування капіталу в ту чи іншу фірму. Але вона повинна бути доповнена іншими формами обліку.

Звіти про інтелектуальний капітал (*Intellectual Capital Accounts*), які публікуються деякими фірмами країн ЄС і США, являють собою додаток до традицій-

них бухгалтерськими звітами. Звіт про інтелектуальний капітал розглядається як інструмент для його вимірювання, управління ним і демонстрації привабливості компанії для інвестицій. Існує два види таких звітів. Більш детальний звіт готується для внутрішніх потреб, насамперед для менеджменту і для демонстрації персоналу компанії з метою консолідації зусиль колективу. Скорочений звіт, в якому відсутня інформація, що не підлягає вільному поширенню, може бути підготовлений для публікації з метою залучення інвестицій або для роздачі потенційним інвесторам.

Для дослідження доступні в основному опубліковані звіти. Вони засновані на різних моделях представлення інформації та мають різні назви, наприклад, «The Holistic Accounts» (RambOL), «The quality Accounts / The Ethical Accounts» (Consultus), Navigator (Scandia), «Human resource accounts» (SCAA, ABB, Telia). Тим не менше, усі ці звіти можна розглядати як звіти про інтелектуальний капітал, усі вони повинні показувати інвестору, як компанія рухається від свого поточного стану, до того, якою вона може і повинна бути.

Розділ «Що є» має на меті, як правило, візуалізувати інформацію про наявні ресурси компанії. Значна частина цієї інформації має нефінансовий характер. Відомості про людські ресурси, клієнтів, технології представлені у вигляді графіків, діаграм і т. д.

Розділ «Що робиться» містить в основному нефінансову інформацію про зусилля менеджменту з розвитку інтелектуального капіталу компанії. Спеціальна увага приділяється розвитку людського капіталу, роботі з клієнтами, забезпечення доступу до технологій.

Нарешті, третій розділ «Що виходить» демонструє рух до наміченої мети. У цьому розділі суттєво використовуються фінансові показники, щоб показати, як інтелектуальний капітал компанії дозволяє отримати дохід через появу нових товарів або послуг, необхідних клієнтам.

Звіти про інтелектуальний капітал не можна розглядати ізольовано, вони мають сенс тільки в контексті. Контекст – це бачення системи управління та форми конкуренції. У цей контекст звіти про інтелектуальний капітал вносять нову реальність. Вони дають більш адекватне уявлення про реальі життя підприємства, ніж традиційні нематеріальні активи. Звіти про інтелектуальний капітал дозволяють пояснити приголомшливий (в десятки і навіть сотні разів) розрив між балансовою вартістю і ринковою капіталізацією фірм. Крім того, досить глибокий зміст вкладений у розмежуванні компонентів інтелектуального капіталу, тобто у виокремлення людського капіталу, ринкового капіталу і т. д. Згідно з концепцією інтелектуального капіталу, якщо фірма втрачає один з цих компонентів, то знецінюється весь її інтелектуальний капітал і, отже, сама фірма. Тут має місце явне порушення принципу, відомого в теорії корпоративних фінансів [9] як закон збереження вартостей. Згідно з цим принципом, вартість цілісної одиниці дорівнює сумі вартостей її частин. У випадку з компонентами інтелектуального капіталу цей принцип можна використовувати тільки для того, щоб приписати кожній з частин інтелектуального капіталу

деяку вартість. Однак для прийняття практичних рішень він не тільки нічого не дає, але заплутує. Дана обставина дуже важлива. Щоб звернути на це увагу, Л. Едвінссон [11] заявляє навіть, що вартість компонентів інтелектуального капіталу треба не додавати, а множити! Тоді очевидно, що зведення вартості одного з них до нуля призводить до зведення до нуля вартості всього інтелектуального капіталу. Звіт про інтелектуальний капітал якраз і показує відносно слабкі місця, зусилля менеджменту щодо вирівнювання положення та ілюструє тенденцію, що в результаті вартість всього бізнесу різко піде вгору.

Практика показує, що потенційні інвестори охоче знайомляться зі звітами про інтелектуальний капітал. Для них не так вже важливо, щоб оцінка інтелектуального капіталу мала грошовий вираз, але дуже істотна наявність представлення даних.

У більшості країн оціночна діяльність регулюється професійними організаціями оцінювачів, які розробляють і приймають свої стандарти оцінки. Ці стандарти є обов'язковими для застосування членами організацій.

Існують також об'єднання саморегулюючих організацій оцінювачів, створювані на національному, європейському і світовому рівні з метою гармонізації стандартів оціночної діяльності. Найбільш авторитетна з таких організацій – Міжнародний комітет зі стандартів оцінки (МКСО) – International Valuation Standards Committee (IVSC). Цей комітет (МКСО) розробляє і регулярно публікує доповнення і зміни до міжнародних стандартів оцінки (МСО), на основі яких саморегулюючі організації в різних країнах розробляють свої власні стандарти [12].

Сфера діяльності професійних оцінювачів традиційно ділиться на предметні сфери, серед яких немає такої сфери, як оцінка інтелектуальної власності. У єв-

ропейських країнах прийнято виділяти як окрему предметну область оцінку нематеріальних активів, причому вона завжди тісно прив'язана до оцінки бізнесу, у США взагалі оцінка бізнесу і нематеріальних активів регулюються одним стандартом [12]. Для цього є достатні підстави, головна з яких – єдність підходів і методології оцінки бізнесу і нематеріальних активів.

Наступна, але не менш важлива підстава для об'єднання оцінки бізнесу й оцінки нематеріальних активів, пов'язана зі зростанням ролі нематеріальних активів у вартості компаній. Ч. Хенді [10] писав, що інтелектуальний капітал корпорації зазвичай в 3-4 рази перевищує вартість всіх її матеріальних активів. Однак Л. Едвінссон [11] вже в 2006 р. вважав ці дані застарілими. Тоді він оцінював коливання даного показника для більшості компаній у межах від 5 : 1 до 16 : 1. У період з 2006 по 2011 рр. вагомість інтелектуального капіталу тільки зростала. Інакше кажучи, вартість сучасних компаній в основному визначається наявністю у них інтелектуального капіталу. Разом з тим, говорити про вартість інтелектуального капіталу слід з обережністю, оскільки вона багато в чому складається з елементів, які в принципі не продаються і, отже, не мають вартості в загальноприйнятому сенсі. У будь-якому разі, не можна говорити про ринкову вартість інтелектуального капіталу. При цьому можна говорити про вартість бізнесу і вартість компанії в цілому, оскільки компанії час від часу продаються, причому кожна угода в цій області дає багатий матеріал для аналізу і роздумів.

Ситуація в Україні значно відрізняється від існуючої у США та ЄС. Наведемо інформацію Державного комітету статистики про здійснені в Україні науково-технічні роботи (табл. 1).

Відобразимо ці дані на графіку (рис. 1).

Таблиця 1

Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні у 1996 – 2011 рр.[5]

Рік	Усього, у фактичних цінах	У тому числі				Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП
		фундаментальні дослідження	прикладні дослідження	розробки	науково-технічні послуги	
млн грн						%
1996	1111,7	140,6	321,6	606,9	42,6	1,36
1997	1263,4	188,5	309,2	693,7	72,0	1,35
1998	1269,0	205,5	297,5	682,8	83,2	1,24
1999	1578,2	220,5	330,4	918,6	108,7	1,21
2000	1978,4	266,6	436,7	1106,3	168,8	1,16
2001	2275,0	353,3	304,9	1317,2	299,6	1,11
2002	2496,8	424,9	343,6	1386,6	341,7	1,11
2003	3319,8	491,2	429,8	1900,2	498,6	1,24
2004	4112,4	629,7	573,7	2214,0	695,0	1,19
2005	4818,6	902,1	708,9	2406,9	800,7	1,09
2006	5354,6	1141,0	841,5	2741,6	630,5	0,98
2007	6700,7	1504,0	1132,6	3303,1	761,0	0,93
2008	8538,9	1927,4	1545,7	4088,2	977,7	0,90
2009	8653,7	1916,6	1412,0	4215,9	1109,2	0,95
2010	9867,1	2188,4	1617,1	5037,0	1024,6	0,90
2011	10349,9	2205,8	1866,7	4985,9	1291,5	0,79

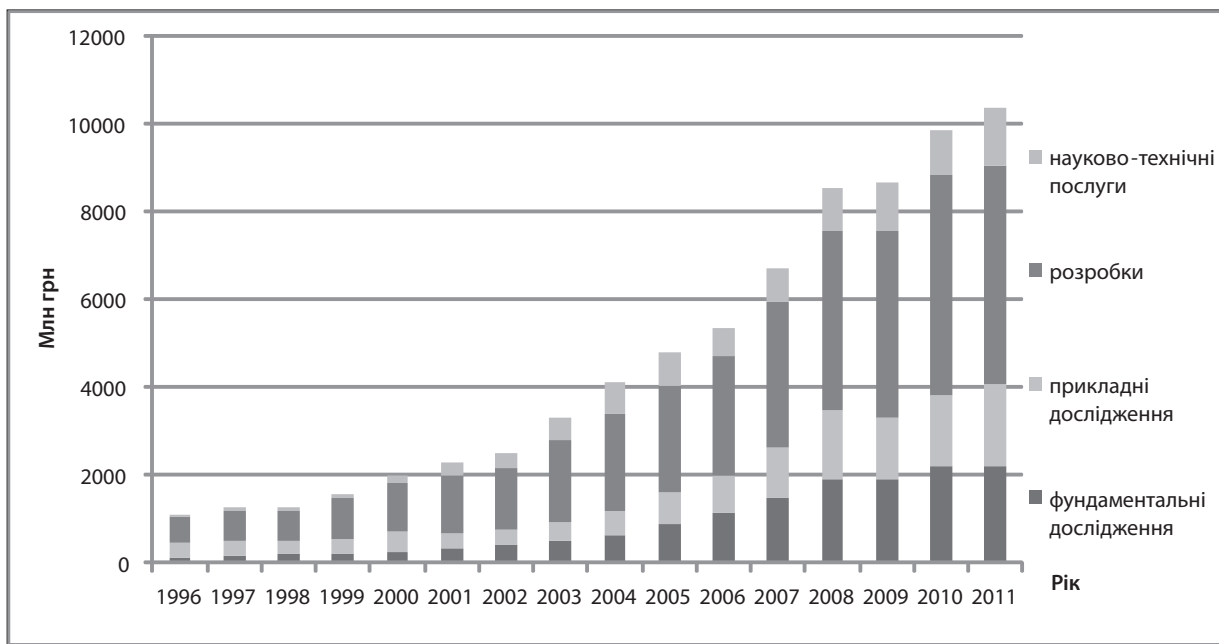

Рис. 1. Обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт в Україні у 1996 – 2011 рр.

За даними табл. 1 обсяги наукової роботи зростають, однак їх частка у ВВП країни дуже низька і знижується. Така негативна тенденція свідчить про те, що в Україні інтелектуальний капітал нарощується значно нижчими темпами, ніж відбувається розвиток економіки, що в майбутньому може стати причиною економічних проблем. І сьогодні ми бачимо, що більшість інноваційних впроваджень на підприємствах ввозяться з-за кордону. Хоча наша країна має значний науковий потенціал, однак він залишається невикористаним. Основною причиною такої ситуації є недостатня увага в державі та суспільстві до наукової діяльності, що ілюструє табл. 2.

Для наочності відобразимо ці дані на схемі (рис. 2).

Як бачимо, основними джерелами фінансування наукових робіт є приватні кошти. Державне фінансування здійснюється у розмірах, що явно не достатні.

Дані табл. 3 ілюструють впровадження наукових розробок на промислових підприємствах.

За даними табл. 3 побудуємо графік (рис. 3).

З наведених даних робимо висновок, що нагромадження інтелектуального капіталу в Україні відбувається низькими темпами і вимагає особливої уваги держави, суспільства, підприємців. Адже інтелектуальний капітал дає можливість розвитку у довгостроковій перспективі, є стратегічним ресурсом в умовах глобалізації та необхідною умовою існування в інформаційній стадії розвитку продуктивних сил.

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні у 1996 – 2011 рр. [5]

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
млн грн					
2000	1757,1	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1971,4	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10850,9	7999,6	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2

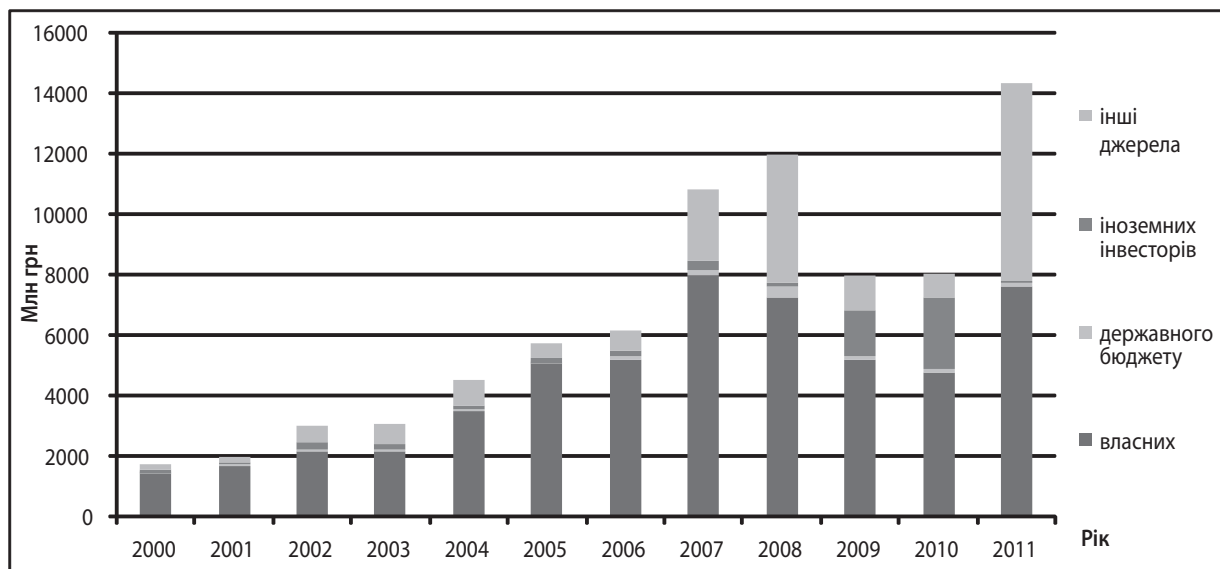

Рис. 2. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні у 1996 – 2011 рр.

Таблиця 3

Впровадження інновацій на промислових підприємствах України у 1996 – 2011 рр. [5]

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації. %	Впроваджено нових технологічних процесів, процесів	у т. ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції,* найменувань	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
1	2	3	4	5	6	7
2000	14,8	1403	430	15323	631	
2001	14,3	1421	469	19484	610	6,8
2002	14,6	1142	430	22847	520	7,0
2003	11,5	1482	606	7416	710	5,6
2004	10,0	1727	645	3978	769	5,8
2005	8,2	1808	690	3152	657	6,5
2006	10,0	1145	424	2408	786	6,7
2007	11,5	1419	634	2526	881	6,7
2008	10,8	1647	680	2446	758	5,9
2009	10,7	1893	753	2685	641	4,8
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8

* до 2003 р. нових видів продукції.

ВИСНОВКИ

В умовах формування економіки інформаційного суспільства великого значення набуває інтелектуальний капітал. В еру нової економіки конкурентоздатність підприємства більше залежить не від контрольованих ним фінансових та матеріальних ресурсів, а від результату використання інтелектуального капіталу, який має певні особливості в кругообороті капіталу в цілому, що накладає відбиток на його відображення в бухгалтерському обліку і звітності.

Інтелектуальний капітал має важливе значення як об'єкт стратегічного обліку і аналізу, адже він дає додаткові можливості розвитку у довгостроковій перспективі. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутнік-Сіверський О. Б. Інтелектуальний капітал (теоретичний аспект) / О. Б. Бутнік-Сіверський [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://ipdo.kiev.ua/.../butnik-siverskiy_intelektual_capital_theoretical_aspect.doc
2. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : [монографія] / С. Ф. Голов. – К. : ЦНЛ, 2007. – 522 с.
3. Канторович Л. В. Экономический расчет наилучшего использования ресурсов / Л. В. Канторович. – М. : Изд-во АН СССР, 1959. – 217 с.
4. Леонтьев В. В. Будущее мировой экономики / В. В. Леонтьев. – М.: Экономическая литература, 2000. – 549 с.

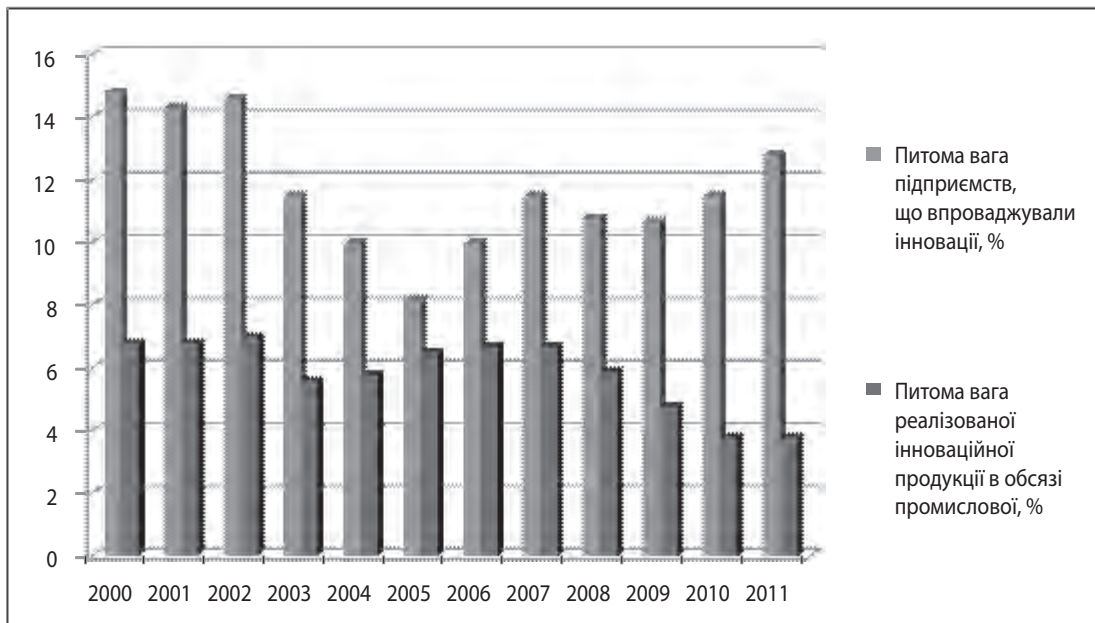

Рис. 3. Впровадження інновацій на промислових підприємствах України у 1996 – 2011 рр.

5. Сайт Державного комітету статистики / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Угода про створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.wipo.int/portal/index.html.en>

7. Хендриксен Е. С. Теория бухгалтерского учета [под редакцией проф. Я. В. Соколова] / Е. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бреда. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 577 с.

8. Arrow Kenneth J. "Some Developments in Economic Theory Since 1940: An Eyewitness Account". Annual Review of Economics / [Електронний ресурс] [http:// www.doi:10.1146/annurev.economics.050708.143405](http://www.doi:10.1146/annurev.economics.050708.143405)

9. Brealey R.A. Principles of Corporate Finance / R.A. Brealey, S. C. Myers. – Mc-Grow-Hill Inc. International Edition, 2001. – 547 p.

10. Handy C. Age of UnReason / Charles Handy. – Harvard business school press, 1995. – 295 p.

11. Edvinsson L. Some perspectives on intangibles and intellectual capital 2006/ L. Edvinsson // Journal of Intellectual Capital. – 2006. – Vol. 1. – No. 1. – P.12-16.

12. European Valuation Standards 2012 / The European Group of Valuer's Associations. The Estate gazette, 2012. – 460 p.

13. Stiglitz J. E. Public Policy for a Knowledge Economy. Report of The World Bank / J.E Stiglitz. – London, U.K. – 2005. – 28 p.

14. Wyatt A. Towards a financial reporting framework for intangibles (Insights from the Australian experience) / A. Wyatt // Journal of Intellectual Capital. – 2002. – Vol. 3. – No. 1. – P. 71-86.

REFERENCES

Arrow, Kenneth J. "Some Developments in Economic Theory Since 1940: An Eyewitness Account". Annual Review of Economics" [http:// www.doi:10.1146/annurev.economics.050708.143405](http://www.doi:10.1146/annurev.economics.050708.143405)

Butnik-Siverskiy, O. B. "Intelektualnyi kapital (teoretychnyi aspekt)" [Intellectual capital (theoretical aspect)]. [http:// ipdo.kiev.ua/.../butnik-siverskiy_intelektual_capital_theoretical_aspect.doc](http://ipdo.kiev.ua/.../butnik-siverskiy_intelektual_capital_theoretical_aspect.doc).

Brealey, R. A., and Myers, S. C. *Principles of Corporate Finance*: Mc-Grow-Hill Inc. International Edition, 2001.

Edvinsson, L. "Some perspectives on intangibles and intellectual capital 2006". *Journal of Intellectual Capital*, vol. 1, no. 1 (2006): 12-16.

European Valuation Standards 2012: The Estate gazette, 2012.

Holov, S. F. *Bukhhalterskiy oblik v Ukraini: analiz stanu ta perspektivy rozvytku* [Accounting in Ukraine: analysis and prospects]. Kyiv: TsNL, 2007.

Handy, C. *Age of UnReason*: Harvard business school press, 1995.

Kantorovich, L. V. *Ekonomicheskyy raschet nailuchshego ispolzovaniia resursov* [Best Use of Economic Resources]. Moscow: Izd-vo AN SSSR, 1959.

Khendriksen, E. S., and Van Breda, M. F. *Teoriia bukhgalterskogo ucheta* [Accounting Theory.]. Moscow: Finansy i statistika, 2000.

Leontev, V. V. *Budushchee mirovoy ekonomiki* [The future of the world economy]. Moscow: Ekonomicheskaya literatura, 2000.

Sait Derzhavnoho komitetu statystyky. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Stiglitz, J. E. *Public Policy for a Knowledge Economy*. Report of The World Bank London, U. K., 2005.

"Uhoda pro stvorennia Vsesvitnoyi orhanizatsii intelektualnoi vlasnosti" [Agreement Establishing the World Intellectual Property Organization]. <http://www.wipo.int/portal/index.html.en>.

Wyat, A. "Towards a financial reporting framework for intangibles (Insights from the Australian experience)". *Journal of Intellectual Capital*, vol. 3, no. 1 (2002): 71-86.